

Gazeta de Maramureș, 23 martie 2009

O democratie fara memorie este una in grava suferinta

Vladimir Tismaneanu a fost presedintele Comisiei care a redactat celebrul raport pe baza caruia presedintele Basescu a condamnat comunismul. Crede ca raportul este „final” numai in sensul ca incheie activitatea unei Comisii si continua sa lupte pentru „decomunizare”.

Carte de vizita

Vladimir Tismaneanu este profesor de stiinte politice la Universitatea Maryland. Anul acesta, este Fellow (bursier) la Woodrow Wilson International Center for Scholars din Washington. In 2006, a fost presedinte al Comisiei Prezidentiale de Analiza a Dictaturii Comuniste din Romania, care a redactat raportul prezentat de Traian Basescu, in plenul Parlamentului Romaniei, in data de 18 decembrie 2006, iar din data de 11 aprilie 2007, presedintele Comisiei Prezidentiale Consultative pentru Analiza Dictaturii Comuniste din Romania. Este autor a numeroase carti, intre care „Stalinism pentru eternitate. O istorie politica a comunismului romanesc” (trad. rom., Polirom, 2005) si „Fantoma lui Gheorghiu-Dej” (Humanitas, 2008).

Reporter: Sondajele de opinie (daca ele nu mint) arata ca romanii uita destul de repede si mai bine de jumatate considera comunismul „o idee buna”. Cum transmitem istoria comunismului catre generatiile tinere, pentru ca istoria sa nu se mai repete?

Vladimir Tismaneanu: Nostalgia comunismului ascunde, adeseori, o stare de dezabuzare, de insatisfactie legata de lumea post-comunista. Multi oameni sunt revoltati de persistenta unor retele clientelarmafiotice, mostenite din vechiul regim ori de aparitia altora, nu mai putin toxice si vicioase. Deci, nu toti cei care spun ca trecutul comunist a fost acceptabil ori chiar benefic ar dori revenirea la timpurile suspiciunii, mizeriei morale si materiale si ale propagandei imbecilizante. A separa comunismul ca „idee” de practicarea sa in realitate (ceea ce eu numesc, pe urmele filosofului polonez Leszek Kolakowski, rolul Diavolului in Istorie) indica o inclinatie mistificatoare, un refuz al adevarului si o fuga de responsabilitati. Istoria comunismului poate si trebuie sa devina obiect de studiu in licee (s-au facut pasi importanti in acest sens). Dar e nevoie de instituirea unor lieux de mémoire, teritorii sacrale care sa fie acele memento-uri ce nu pot fi negate, evitate, ocluate, obliterate. Memoria comunismului trebuie cultivata in spiritul unei asumari si confruntari a unor perioade traumatice, in care milioane de destine au fost sfaramate, ruinate, vatamate in numele unor comandamente utopice. Trebuie explicat tinerilor ce a insemnat ideologia comunista, ce a fost programul de cladire a „Omului Nou”, ce au fost actiunile de pedagogie negativa (demascarile, prelucrarile, stigmatizarile). Trebuie accentuat faptul ca dictatura comunista s-a intemeiat pe cultul violentei si pe mobilizarea paranoica a resentimentului social. Discursul comunist, cum arata Gabriel Liiceanu, a fost de fapt o continua exhortatie la ura, la crima politica. Nu vom avea niciodata destule locuri care sa consacre memoria vremurilor de abjectie, dar si pe aceea a rezistentei.

Rep.: Cum va explicati ca „Fenomenul Pitesti” prezinta interes la Universitatea California din Berkeley, prezinta un interes deosebit pentru cercetatorii straini, iar in Romania se vorbeste inca de demolarea fostei inchisori?

V.T.: Noi nu am dezvoltat indeajuns, la nivelul societatii civile, retele de comunicare si presiune care sa faca imposibila resuscitarea discursurilor negationiste si revizioniste. Nu avem acele mecanisme care sa-i rusineze pe neo-culturnicii apologeti ai aberatiilor comuniste. Nu ma refer la masuri legislative (desi nu mi s-ar parea deloc deplasate, la fel cum exista pedepse pentru cei care neaga Holocaustul), ci mai ales la existenta unui consens al repudierii trecutului dictatorial, ca o catastrofa colectiva. Comunismul a fost un regim anormal, iata un lucru care trebuie mereu explicat si subliniat. Aparitia unei carti precum „Iluzia anticomunismului” (Chisinau, Ed. Cartier, 2008), in care unii contributory persifleaza, de o maniera cinica si agresiva, insasi ideea condamnarii comunismului ca regim terorist, criminal si ilegal, spune mult despre aceste mentalitati. Pe de alta parte, existenta Scolii de Vara de la Sighet, prezenta a sute si sute de tineri in debaterile despre comunism, interesul enorm suscitata de republicarea „Arhipelagului Gulag” de Soljenitin, in 2008, de catre Cotidianul, sugereaza ca, in adancime, lucrurile nu sunt chiar atat de lipsite de speranta. Important este sa catalizam aceste discutii, sa propunem cat mai multe demersuri menite sa salveze memoria si sa respingem, cu argumente istorice, politologice, filosofice, eforturile de a exonera ideologia comunista, de a o inocenta si de a vorbi despre un „sambure umanist” in inima unui proiect care a fost unul de o barbarie nihilista egala doar cu cea nazista.

Rep.: A existat un fenomen asemanator „Fenomenului Pitesti” in fostele tari comuniste?

V.T.: Cum arata marele istoric François Furet in prefata cartii lui Virgil Ierunca despre fenomenul Pitesti, a fost vorba de o actiune criminala absolut diabolica, o pedagogie a anihilarii demnitatii umane. Singura tara in care s-a mers in aceeasi directie, dupa stiinta mea, a fost China maoista. Retineti insa ca, pentru monstruozitatea numita Pitesti, nu au fost responsabili doar calaii Nikolski si Sepeanu, ci si diversii potentati ai PCR, activistii sectiilor de cadre, organe speciale si propaganda. Fenomenul Pitesti s-a putut produce doar intr-un climat in care speranta fusese aneantizata, iar unele victime (cele angajate pe calea complicitatii) isi pierdusera reperele fundamentale pe baza carora se putea distinge intre Bine si Rau. Pitesti a fost numele Raului radical. In Raportul Final al Comisiei Prezidentiale pentru analiza dictaturii comuniste din Romania (Humanitas, 2007), sunt pagini cat se poate de documentate despre modul de functionare a acestui infernal experiment. Cat priveste relatia dintre ideologie si teroare in sistemul stalinismului romanesc, am discutat-o pe larg in cartea scrisa impreuna cu istoricul Cristian Vasile, „Perfectul acrobat. Leonte Rautu, mastile raului”, aparuta in 2008, la editura Humanitas.

Rep.: Cum privesc profesorii, istoricii si politologii straini regimul politic din Romania post-decembrista?

V.T.: Romania post-decembrista a fost dominata de lupta dintre formatiunile doritoare sa implineasca dezideratele revolutionarilor anti-comunisti si eforturile de regrupare si revansa ale nomenclaturii. Lucrurile au evoluat, dar inca nu s-a ajuns la judecarea celor vinovati pentru tenebroasele inscenari din decembrie 1989 (ne intrebam si acum cine au fost „teroristii”) si pentru mineriade, mai cu seama cele legate de bestialitatile din iunie 1990. Tocmai de aceea, consider ca discursul presedintelui Traian Basescu din 18 decembrie 2006, in care a condamnat regimul comunist drept ilegal si criminal, marcheaza o despartire a apelor si slujeste ca un revelator pentru adevaratele optiuni din Romania contemporana. Lucrez la o carte (in engleza) despre intreaga experienta a Comisiei Prezidentiale si sunt mai convins decat oricand ca o democratie fara memorie este una in grava suferinta. Raportul Final nu inchide, ci dimpotriva, deschide noi teritorii de investigatie. Este „final” numai in sensul ca incheie activitatea unei Comisii.

Rep.: Dupa condamnarea comunismului, care credeti ca sunt urmatoarele etape de „decomunizare”?

V.T.: In aprilie 2007, presedintele Traian Basescu a decis infiintarea Comisiei Prezidentiale Consultative pentru analiza dictaturii comuniste din Romania (eu sunt presedinte, coordonatori sunt Cristian Vasile,

cercetator la Institutul „Iorga” al Academiei si Dorin Dobrinu, cercetator la Institutul „Xenopol” din Iasi si director general al Arhivelor Nationale). Obiectivul Comisiei este de a-l consilia pe seful statului in vederea punerii in practica a propunerilor din Raportul Final asumate in discursul tinut (in conditiile cunoscutului si pe veci revoltatorului vacarm vadimist) in fata camerelor reunite ale Parlamentului. Am in vedere actiuni de memorializare (un Muzeu al dictaturii comuniste), cele legate de democratizarea arhivelor, actiuni legislative. Acestea din urma sunt de competenta parlamentului, eventual a guvernului. Planul simbolic este extrem de important, insa decomunizarea transcende zona simbolica. Sustin, in acest sens, propunerile de legi initiate de Institutul pentru Investigarea Crimelor Comunismului in Romania.

Rep.: In opinia dumneavoastra, a scapat societatea romaneasca definitiv de „tarele comunismului” ca delatoria, minciuna, frica?

V.T.: Periodicitatea scandalurilor legate de diverse dosare arata ca trecutul nu este total disparut, ca exista nenumarate reverberatii ale anilor dictaturii in lumea post-comunista. Pe de alta parte, exista o presa independenta, exista partide politice, exista pluralism. Se da o batalie pentru sufletul omului in aceasta tara, Romania este membra in UE si in NATO, exista o tanara generatie care nu intelege sa ingenucheze in fata imposturii si minciunii. Exista, evident, patologii morale ale tranzitiei, o venalitate sustinuta de diversi oligarhi si baroni, dar nu cred ca batalia a fost pierduta de fortele democratice. Dimpotriva, sunt convins ca lupta pentru despartirea de trecut va duce la asanarea clasei politice si a discursului public. Este o lupta care se da chiar acum, iar acest interviu, pentru care va multumesc, se plaseaza in inima ei.

Ioana Lucacel

ioana@gazetademaramures.ro

<http://www.gazetademaramures.ro/fullnews.php?ID=8822>